

Eduskunta

Sivistysvaliokunta

Viite: lausuntopyyntö VNS 1/2020 vp

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024

Opintokeskukset toteuttavat vapaan sivistystyön koulutusta vapaaehtoisille ja järjestötoimijoille yhteistyössä järjestöjen kanssa siellä, missä järjestöt toimivat. Suomessa on 12 opintokeskusta, joita pitävät yllä kansalaisjärjestöt, puolueet ja ammattiliitot. Opintokeskusten ja niiden jäsenjärjestöjen vapaan sivistystyön koulutukset ympäri Suomen tavoittavat vuodessa noin 450 000 osallistujaa eri puolilta maata.

Opintokeskukset edistävät koulutuksellaan aktiivista kansalaisuutta. Koulutuksessa hankittua osaamista voidaan hyväksyä osana muiden oppilaitosten tutkintoon johtavaa koulutusta. Opintokeskusten toimintaa rahoittaa osittain opetus- ja kulttuuriministeriö.

Opintokeskukset ry on opintokeskusten yhteistyö- ja edunvalvontajärjestö.

Opintokeskukset ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024.

Poikkeusolojen vaikutukset

Opintokeskukset jakavat selonteossa esitetyn huolen COVID-19 epidemian rajoittamiseen liittyvien toimien taloudellisista ja hyvinvointivaikutuksista. Vaikutukset talouteen ja tarvittavaan tukeen ihmisten hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja kriisistä toipumiseksi ovat pitkäkestoiset.

Opintokeskukset ja järjestöt ovat toimintamuodoltaan ketteriä ja pystyvät vastaamaan nopeasti toimintaympäristön muutoksiin. Koronaviruksen aiheuttama poikkeustila on vahvistanut edelleen opintokeskusten oman ja järjestöjen kanssa yhteisesti toteutettujen koulutusten merkitystä. Osa koulutustoiminnasta on tilanteessa kriittisesti merkittävää, kuten vapaaehtoisten valmiuskoulutus, perheiden tukitoiminta ja mielenterveyden tukipalvelut. Poikkeusoloissa opintokeskukset ovat keskittyneet tukemaan ja kehittämään järjestöjensä etäoppimiskursseja. Verkkoalustoilla tarjotaan kohtaamisen, tuen ja mielekkään toiminnan paikkoja, joilla on sosiaalisen erityksen tilanteessa ja kriisin aiheuttamien sosiaalisten ja hyvinvoinnin haasteiden ennaltaehkäisemisessä erityinen merkitys. Kriisistä toivuttaessa opintokeskusten ja järjestöjen koulutustoiminnalla on merkitystä jatkuvan oppimisen, yhteisöllisyyden, ihmisten toimintakyvyn ja hyvinvoinnin vahvistamisessa.

Poikkeusolojen ja sen myötä lähiopetuksen keskeyttämisen vuoksi vuodesta on tulossa sekä suoritelmäärältään että kustannuspohjaltaan poikkeava. Toteutumattomista koulutuksista jäävät

nettotappiot järjestöissä syntyvät osallistumismaksujen toteutumatta jäämisestä ja kustannuksista, joita ei ole pystytty ajamaan alas välittömästi lähikoulutuksen keskeytyksen myötä. Kuluvan vuoden suoritteet ja kustannuspohja ovat perustana vuoden 2022 rahoitukselle.

Ajankohtaiseen tilanteeseen liittyen Opintokeskukset ry haluaa nostaa esiin, että on tärkeää, että opintokeskusten ja järjestöjen koulutustoiminta turvataan nyt ja tulevaisuudessa, eikä poikkeusoloista johtuva toiminnan volyymin ja kustannusten pienentyminen tai etäkoulutus koulutusmuotona vaikuta alentavasti vapaan sivistystyön tulevien vuosien rahoitustasoon.

Jatkuva oppiminen ja perustaidot

Vapaan sivistystyön rooli jatkuvan oppimisen reformissa on tunnistettu ja osaamisen uudistamisen merkitys korostuu yksilön kuin yhteiskunnan tasolla tilanteessa, jossa työttömyyden ennustetaan kasvavan ja julkisen talouden supistuvan. Järjestöjen kanssa yhteistyössä toteutetulla koulutustoiminnalla tavoitetaan suuri joukko esimerkiksi osatyökykyisiä, ikääntyvää väestöä ja maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, ja on tunnistettu, että koulutustoiminnalla on merkittäviä vaikutuksia eri-ikäisten ja eri asemassa olevien tukeen ja osallisuuteen yhteiskunnassa. Vapaa-ajan ei-formaalien oppimisympäristöjen tunnistaminen ja osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmien käyttöönotto järjestökoulutuksessa tukevat siirtymiä koulutusasteelta toiselle ja koulutuksesta työelämään.

Perustaitojen opiskelun, kuten luku-, kirjoitus- ja digitaitojen, tulisi olla saavutettavissa kaikille. Vapaassa sivistystyössä opintokeskuksissa on viime vuosina saatu onnistumisia mm. maahanmuuttajien toiminnallisen lukutaitokoulutuksen kehittämisessä ja kansalaisten perustaitojen edistämisessä. Selonteon lähtökohdissa on mainittuna myös väestön ikärakenteen muutos. Ikäihmisten jatkuvan oppimisen tarpeiden ja mm. digiperustaitojen koulutus näyttäytyy opintokeskuksissa kasvavana.

Selonteossa esitetään, että työllisyyden edistämiseen liittyvänä toimenpiteenä osoitetaan kehyskaudella vuosittain 2 milj. euroa perhevapaalla olevien luku- ja kirjoitustaidon sekä perustaitojen parantamiseen. Osaajapulaan vastaamiseen liittyviä jatkuvan oppimisen nopeavaikutteisia toimia varten siirretään työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta 10 milj. euroa vuosina 2023 ja 2024 opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle.

Opintokeskukset pitävät tärkeänä kirjauksia perustaitojen sekä luku- ja kirjoitustaitojen vahvistamista ja resursoinnista. Maahanmuuttajien luku-, kirjoitus-, yhteiskunta- ja työvalmiuksien koulutuksen rahoituksessa tulee ottaa huomioon sekä kotoutumisajalla että sen ylittäneiden perustaitokoulutus. Tämän toteuttaminen edellyttäisi kehyskaudella lisäresursointia.

Jatkuvan oppimisen nopeavaikutteisten toimien resursointia pidetään myönteisenä, muttei riittävänä ratkaisuna pitkäjänteiseen työhön. Jatkuvan oppimisen ja perustaitokoulutuksen resursointi olisi tarpeellista ottaa pysyväksi ja ennustettavaksi osaksi koulutuksen rahoitusta.

Kestävä kehitys

Globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma (Agenda 2030) asettaa yhteiset tavoitteet kestävän kehityksen toteuttamiseksi kaikille YK:n jäsenmaille. Selonteossa nostetaan esiin hallitusohjelman tavoite luoda Suomesta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävän kehityksen yhteiskunta vuoteen 2030 mennessä. Kestävä elämäntapa on mitä suurimmassa määrin myös sivistysaaste. Ekososiaalisen sivistyksen vahvistamisessa vapaalla sivistystyöllä, opintokeskusten ja järjestöjen koulutustoiminnalla on

merkityksellinen tehtävä. Myös koulutuksen toteuttamisessa kestävän kehityksen ratkaisulla, kuten digitaalisten oppimisympäristöjen käyttöönotolla, on merkitystä.

Opintokeskukset pitää tärkeänä, että sivistystyö tunnistetaan osana kestävänä kehityksen toimenpidekokonaisuutta ja esittää huolensa siitä, ettei opetuksen ja kasvatuksen toimialaa ole selonteossa ja budjettikehyksessä mainittu osana kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamista.

Järjestöjen koulutus- ja toimintamahdollisuuksien turvaaminen

Selonteossa arvioidaan urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen sekä nuorisotyön edistämiseen osoitettavien rahapelitoiminnan voittovarojen tuoton alentuvan kehyskaudella ja Veikkaus Oy:n tarkennettujen tuloennusteiden vuoksi yhteisöille ja säätiöille maksettavien avustusten määrärahatason laskua 20 milj. eurolla.

Järjestöt ovat tärkeä oppimisympäristö sekä hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaja. Veikkauksen rahapelitoiminnan voittovarojen tuoton ennakoitu alentuminen kehyskaudella vaikuttaa järjestöjen koulutustoiminnan toteutumisen ja välillisesti opintokeskusten koulutustoiminnan rahoitus pohjaan.

Opintokeskukset toivovat budjettikehyksessä huomion kiinnittämistä järjestöjen rahoituksen turvaamiseen ja rahapelitoiminnan tuottojen alentumisen vaikutusten kompensointiin.

Helsingissä 29.4.2020

Marita Salo

puheenjohtaja, Opintokeskukset ry